İLK SENDİKA NE ZAMAN KURULDU?

Aydınlık Gazetesi, 6 Aralık1993

Yıldırım Koç

İlk sendika ne zaman kuruldu?

Bu soruya Y.Kemal Gökçe, 1993 yılında yayınlanan kitabında şöyle yanıt veriyor[1] : "1824, ilk sendikanın kurulduğu tarih oluyor. Dünyanın sendikal örgütlenmeyle tanışmasından bu yana yaklaşık 170 yıl geçti."

Bu soru bana sorulduğunda çok farklı bir yanıt veriyorum. Ancak farklılık, verilen tarihte değil; yaklaşımda.

Eğer sendikaları bugün gözüktükleri biçimiyle veya sizin kafanızda onlara yüklediğiniz rollere göre tanımlarsanız ve sendikaların canlı örgütler olduğunu gözardı ederseniz, "ilk kurulan sendika"dan söz edebilirsiniz. Yine bu anlayışla, "sendikaların çöktüğü" yargısına da varabilirsiniz.

"İlk sendika" kurulmamıştır. Tarihte hiçbir dönemde insanlar bir araya gelip, bizim bugün örneklerini gördüğümüz anlamda bir "ilk sendika kurma"ya karar vermemişlerdir.

İnsanın ortaya çıkışına ilişkin iki ana yaklaşım vardır. Bir bölüm insan, atalarının Adem ve Havva olduğuna inanır. Birbölüm ise, insanın bir evrim sürecinde oluştuğunu, bu evrim sürecinin belirli bir aşamasından sonra artık "insan"dan söz edebileceğimizi söyler.

Sendikalar da böyledir. İşçi sınıfının ortaya çıkmasıyla birlikte çok doğal bir örgütlenme eğilimi de görülür. Bu örgütlenme bazen geçicidir, bazen kalıcıdır. Bazen meslek çıkarlarının korunmasına ilişkindir; bazen sınıfsal çıkarların. Bazen sermayeye karşıdır; bazen sınıfın diğer katmanlarına. Bazen yardımlaşma dürtüsü ön plandadır, bazen siyasal hedefler. Belirli bir amaçla oluşturulan bir örgütlenme, bir süreç içinde bir başkasına dönüşebilir.

Hangisine, hangi aşamada "sendika" diyeceğiz?

Bilmek olanaklı değil. Sürecin belirli bir aşamasında, "Eh artık bu örgütlenme, bizim bugün belirli bir biçimde tanımladığımız ve yine de sürekli değişen sendikal yapıya benzemeye başladı," demekten başka yolumuz yok.

Bütün bu nedenlerle "il sendika ne zaman kuruldu?" sorusuna belirli bir tarihle yanıt vermek hemen hemen olanaksızdır.

Sendikaların ana kaynaklarından biri, lonca yapısı içindeki kalfaların kendi ustalarına karşı oluşturdukları gizli "kardeşlik örgütleri"dir. Ayrıca, duvarcı ustalarının örgütlenmeleri de, (bu insanlar yalnızca kendi işgüçlerini sattıklarından) sendikaların kaynakları arasında sayılmaktadır.

Bu şekilde bakıldığında sendikaların kaynağını oluşturan, günümüzde sendika adını verdiğimiz biçimdeki işçi örgütlenmelerine dönüşen ilk işçi örgütlenmeleri hangi tarihe kadar gitmektedir?

Y.Kemal Gökçe'nin iddia ettiği 1824 yılına değil. Sendikacılık tarihi konusunda klasik metin olan bir kaynağa göre, İngiltere'de 1425 yılında çıkarılan bir yasa ile bu nitelikteki örgütlenmeler yasaklanmıştır [2].

Bu soru çok mu önemlidir?

Evet. Bu soruya verilen yanıt, kişinin sınıfsal dinamiklere bakışını ve sorunun ve sürecin karmaşıklığını kavrayış düzeyini yansıtmaktadır.

---

[1] Gökçe, Y.K., **Sendikal Bürokrasi ve Çözüm Önerileri**, Başka Yay., Ankara, 1993, s.17.

[2] Webb, S. - Webb, B., **The History of Trade Unionism**, (1. Basım:1894), Yeniden Basım, New York, 1965, s.8.